

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК «ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИЦЯ» В БАТУРИНІ: ТУРИСТИЧНИЙ ОБ'ЄКТ ТА МІСЦЕ СИЛИ

В публікації розкривається привабливість та важливість Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» і як туристичного об'єкта, і як місця сили – як для сучасного українця, так і для гостей нашої держави, які цікавляться її історичною спадщиною.

Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» без перебільшення можна назвати перлиною і життєдайним духовним джерелом України. Заповідник є культурно-освітнім та науково-дослідним закладом, створеним постановою Кабінету Міністрів України № 445 від 14 червня 1993 року «Про Державний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» на базі комплексу пам'яток культурної спадщини та природи, пов'язаних з історією українського козацтва доби Гетьманщини, з метою здійснення їх комплексного наукового дослідження та охорони. Статус національного закладу надано Указом Президента України № 1102 від 16 листопада 2007 року «Про надання статусу національного Державному історико-культурному заповіднику «Гетьманська столиця». Заповідник є об'єктом державної власності і перебуває у сфері управління Міністерства культури.

«Гетьманська столиця» - це безцінні пам'ятки історії, архітектури, культури, археології і природи: палацово-парковий ансамбль К.Розумовського, Будинки генерального судді В.Кочубея, Музей археології Батурина, Воскресенська церква-усипальниця гетьмана К.Розумовського, парк «Кочубеївський», Микола-Крупицький монастир, Цитадель Батуринської фортеці, Пам'ятник жертвам Батуринської трагедії 1708 року, Могила П.І.Прокоповича - основоположника вітчизняної науки про бджільництво, винахідника рамкового вулика, інші.

Завдяки багаторічним археологічним дослідженням на території Батурина розгадано багато таємниць, що приховувала батуринська земля. Окрім безцінної наукової інформації, археологи поповнили фондове зібрання заповідника тисячами предметів музейного значення. Саме археологічна колекція заповідника стала основою для створення нового Музею археології Батурина, який з 22 січня 2009 р. відкрив свої двері для відвідувачів.

Яскраво ілюструє вигляд найбільш укріпленої частини міської фортеці 1669-1708 рр.. відтворений у 2008 році архітектурно-меморіальний комплекс «Цитадель Батуринської фортеці». Гетьманський будинок репрезентує реалії мурованої архітектури другої половини XVII ст., а також інтер'єри цього будинку, естетичні смаки перших батуринських гетьманів –

Дем'яна Ігнатовича, Івана Самойловича та Івана Мазепи. Важливим об'єктом Цитаделі є замкова дерев'яна церква Воскресіння Господнього, яка фактично є усипальницею героїв Батуринської оборони 1708 р., останки яких знайшли вічний спокій в її крипті. В церкві екскурсанти можуть помолитися за упокій душ невинно убієнних батуринців, запалити свічку пам'яті. З підвального приміщення церкви йде підземний хід, відтворений на автентичному місці, що досліджене археологами в травні 2008 року.

Першим вшануванням пам'яті 16 тисяч українців, загиблих оюючи право на незалежну державу в Батурині в 1708 році, став пам'ятний знак оборонцям та мирним мешканцям Батурина. Встановлення цього знака на Цитаделі в квітні 2004 року стало початком відродження Гетьманської столиці.

З оглядового майданчика (висота 29 м) на в'їзній вежі, над яким гордо майорить державний прапор України, відкривається неперевершено захоплюючий краєвид на заплаву ріки Сейм.

Мурована Воскресенська церква-усипальниця останнього гетьмана України К.Розумовського – є яскравим зразком класичної архітектури початку XIX ст., оновлена після реставрації 2005-2008 рр., радо приймає прочан і екскурсантів. Це одне з небагатьох поховань українських гетьманів, яке збереглося до наших днів.

Навпроти церкви - Майдан Гетьманської слави, смисловим акцентом якого є пам'ятник у вигляді скульптурної групи «Гетьмани. Молитва за Україну» (автори Микола та Богдан Мазури) - це п'ять постатей українських гетьманів: Дем'ян Ігнатович, Іван Самойлович, Іван Мазепа, Пилип Орлик, Кирило Розумовський, життя та діяльність яких пов'язана з гетьманським Батурином. Скульптурна композиція символізує єдність помислів гетьманів про соборність України.

Окрасою Батурина стала церква Покрови Богородиці, яка зведена за меценатські кошти (в основному української діаспори в Канаді та США) з благословення Патріарха Київського і всієї України-Руси Філарета у 2007-2008 рр. Окрасою інтер'єру церкви стала титульна однойменна ікона XIX ст. З дня відкриття і освячення храму 25 серпня 2008 року зцілює хворих, надає наснаги вірянам часточка мощей Св.Варвари, яка також є скарбом храму.

Палац останнього гетьмана України К.Г. Розумовського є перлиною «Гетьманської столиці». Блискуче відреставрований в 2003-2008 рр. при благодійній участі українських меценатів - С. Тарути, В. Пінчука, Р.Ахметова, Б.Тимонькіна, Ф.Шпиґа, Ю.Косюка, В.Богуслаєва, О.Омельченка, В.Матвієнка під егідою Президента України Віктора Андрійовича Ющенка (2005-2010 рр.). Палац є єдиним творінням видатного англійського архітектора Чарльза Камерона в Україні. В 2009 р. тут створено експозицію, яка надає відвідувачу ілюстровану інформацію про історію будівництва, запусіння і реставрації палацу, видатних українських гетьманів, з акцентом на постатях К.Розумовського, його родини, а також видатних діячів - сучасників К.Розумовського. Вдало, зі смаком відреставровані інтер'єри, підібрані меблі нікого не залишають байдужими. В переддень Дня незалежності України 2009

року в палаці К. Розумовського відбулись урочистості, що завершилися подією, на яку довгі десятиліття чекала вся Україна: палац був відкритий для відвідування та одразу ж став найпопулярнішим туристичним об'єктом в Чернігівській області.

Будинок Генерального суду Лівобережної України є єдиним автентичним свідком життя та діяльності гетьманів Д.Ігнатовича, І.Самойловича, І.Мазепи та руйнації Батурина меншиківськими військами в 1708 році. Яскравий зразок архітектури другої половини XVII ст. відреставровано в 2003 – 2005 рр. та в 2006 р. музеєфіковано під однойменний музей. Експозиція розповідає про історію судочинства ранньомодерної України, родини Кочубеїв, романтичне і трагічне кохання юної Мотрони Кочубей і гетьмана Івана Мазепи. В підвальному приміщенні музею особливе захоплення викликають воскові фігури в'язня та писаря генерального суду в майже реальній обстановці камери попереднього ув'язнення та камери слідства.

Пам'яткою природи місцевого значення, де можна відпочити тілом і душею, є парк «Кочубеївський». Парк створено на базі природної діброви. Саме його стежками ходили на побачення закохані Мотря Кочубей та гетьман Іван Мазепа. На сьогодні парк дбайливо доглянутий, тут створено діючу пасіку ім.П.Прокоповича, в 2007 р. посаджено яблуневий сад, який на здивування та радість всім в 2009 році дав перший щедрий врожай.

До охоронних зон заповідника належить і територія заміської резиденції гетьмана І.Мазепи на Гончарівці. З архівних документів відомо, що тут в 1692 році було зведено палац, церкву, господарчі споруди, оточені земляними укріпленнями з виступаючими бастіонами. Лагідна поліська природа, чистий, спокійний Сейм доповнюють рекреаційні можливості Батурина як привабливого туристичного об'єкту не тільки в масштабах України, але й зарубіжжя.

Вцілому заповідник «Гетьманська столиця» по праву належить до найважливіших та найпотужніших об'єктів історичної спадщини України і з точки зору туристичної привабливості, і як «місце сили», патріотизму та національної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Батурин: сторінки історії: Збірник наукових документів і матеріалів / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка та ін.; Редколегія: О.Б. Коваленко та ін. – Чернігів: КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 2009. – 786 с., 30 іл.
2. Батуринська старовина. Збірник наукових праць, присвячений 300-літтю Батуринської трагедії / Упорядник В.Коваленко. – К.: Видавництво ім. Олени Теліги, 2008. – 512 с.; іл.
3. Батуринські читання. 2007: Збірник наукових праць / За ред. О.Б. Коваленка та ін. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – 304 с.
4. Дивосвіт Батурина: Путівник державного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» / Під заг. ред. Н.Б. Ребрової. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – 80 с.
5. Дивосвіт історії і природи Батурина. – Чернігів, 2004. – 84 с.
6. Дробязко Н.В., Реброва Н.Б., Карпенко Ю.О., Графін М.В., Дадашева Т.Г.

7. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 295-ї річниці з дня смерті гетьмана Івана Мазепи та 10-річчя заповідника «Гетьманська столиця».* – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – 188 с.
8. *Матеріали науково-практичної конференції «Культурно-релігійний розвиток Гетьманщини кінця XVII – початку XVIII століття».* – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – 230 с.
9. *Реброва Н.Б. та ін. Батурин: історія в пам'ятках: Путівник Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця».* – Ніжин: ТОВ «Аспект-Поліграф», 2008. – 112 с.